

Лінгводидактичний потенціал фразеології художнього тексту (на матеріалі творів, які вивчають у загальноосвітній школі)

І. Я. Глуховцева*

Луганський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Старобільськ, Україна

*Corresponding author. E-mail: irynayaroslavna@gmail.com

Paper received 17.06.15; Accepted for publication 03.07.15.

Анотація. У статті розглянуто лінгводидактичний потенціал фразеологічних одиниць (ФО), уживаних у художньому тексті, зокрема у фольклорних та авторських текстах, які діти вивчають у 5 і 6 класах загальноосвітньої школи. Автор доводить, що репрезентовані в художніх творах фраземи можна розглядати як „розвивальне інформаційне середовище”, що складається з таких компонентів: „науково-лінгвістичного середовища”, яке містить складний інтегрований комплекс лінгвістичної інформації про фразеологічну одиницю, та „енциклопедійно-пізнавальне середовище”, яке відображає її зв'язки з позамовною дійсністю, культурою, історією, мовними й етнічними традиціями українського народу. „Розвивальне інформаційне середовище” створюють одиниці, які є носіями універсальної та ідіоетнічної інформації.

Ключові слова: фразеологічна одиниця, фразеологізм, фразема, фразеологія, „розвивальне інформаційне середовище”, „науково-лінгвістичне середовище”, „енциклопедійно-пізнавальне середовище”

Фразеологічний фонд мови „є невичерпним інформаційним джерелом, семіотичним феноменом, який зберігає і транслює наступним поколінням стереотипні уявлення етносу про його довкілля, культуру, історію, міфи й репрезентує внутрішній рефлексивний досвід народу, його ціннісні орієнтації, колективне самосвідоме” [6, с. 220]. Значення фразеологізму детерміноване екстралінгвальними чинниками, процеси фразеотворення пов'язані з операціями й структурами етносвідомості, механізмами кодування й перекодування концептуалізованої мережі культури народу [Там само].

Л.Г. Золотих, досліджуючи специфіку фразеологічного значення і його відношення з основними когнітивними категоріями, констатує, що, по-перше, відносно концептосфери мови фразеологізм репрезентує базові концепти лінгвокультури, пов'язані з етнокультурними константами менталітету етносу. По-друге, щодо мовної картини світу фразеологізм є генератором і інтегрованим носієм універсальної та ідіоетнічної інформації, смислове ядро якої генетично зв'язане з уявленнями-архетипами. По-третє, фразеологічна семантика зберігає образ світу, сформований в історичній пам'яті народу як ціннісно-смисловий інваріант фразеологічної моделі „Людина в світі і світ людини” [2, с. 241].

Ситуативний характер позначуваного, слівність стійких сполучень слів, мовні уподобання авторів художнього твору стають причиною динамічних процесів, характерних і для фонетичного чи граматичного оформлення лексичних одиниць фразеологізмів, і для складу та якості компонентів. Здатність ФО до формального чи лексичного оновлення мовної оболонки вислову фразеологічного типу реалізовано процесами трансформації ФО та їхнім варіюванням, що призводить до утворення модифікацій традиційних прототипів. У наш час трансформи вважають одним із засобів оновлення образності, що сприяє активному їх уживанню в періодиці, художньому творі. Вибір того чи того варіанта ФО зумовлений індивідуальними вподобаннями носія мови й прагненням його до експресивізації висловлювання.

Загалом різноаспектне вивчення стійких сполучень слів доводить, що фразеологізм – це лінгвосеміотичний феномен, когнітивно-дискурсивна категорія мовних засобів, конструктивним центром якої є одиниця (чи одиниці) культурно-національної семантики, співвідносна (співвідносні) із соматичним, просторовим, часовим, предметним, біоморфним, духовним, антроп-

ним, космогонічним, акціональним та іншими кодами. Це дозволяє ученим кваліфікувати фразеологічну одиницю як дискурс у дискурсі, вужче – текст у тексті.

Усе це свідчить про те, як важливо для учня загальноосвітньої школи при вивченні художнього твору зрозуміти й пізнати ті смисли, що закладені у фразеологічних одиницях, ужитих у творах художньої літератури, які вони вивчають. Це спонукало нас до укладання „Словника-довідника фразеології художніх творів (на матеріалі текстів, вивчуваних у 5 і 6 класах загальноосвітньої школи)”. Цей Словник розглядаємо як посібник для школяра, у якому подано доступний для цього віку учнів різноаспектний матеріал про фразеологічні одиниці української мови (значення, походження (при потребі), синонімічні та антонімічні зв'язки, пояснення рідковживаних чи архаїчних слів, з'ясування символіки складових фраземи, окремі способи трансформації загальноновживаних висловів та інше).

Мету цієї статті вбачаємо в тому, щоб актуалізувати питання про лінгводидактичний потенціал фразеологізмів художніх творів, з якими школярі знайомляться на уроках української літератури у 5 і 6 класах.

Виходимо з того, що дослідники розглядають фразеологічний словник чи певну сукупність фразем, зокрема, наприклад, тих, що репрезентовані в художньому творі, як „розвивальне інформаційне середовище”, що складається з таких компонентів:

– „науково-лінгвістичне середовище” як складний інтегрований комплекс лінгвістичної інформації про фразеологічну одиницю (ФО). Фразеографічними параметрами цього середовища є роз'яснення фразеологічного значення та його відтінків; розкриття конотації; маркування стилістичних показників; позначення території фіксування ареальних фразеологічних одиниць (при потребі); відтворення природного звучання; наявність контекстів; наведення фразеосемантичного поля; ілюстрація граматичних характеристик ФО; надання прагматичного коментаря та ін.;

– „енциклопедійно-пізнавальне середовище” як сукупність значущої для усвідомлення фразеології інформації, яка відображає її зв'язки з позамовною дійсністю, культурою, історією, мовними й етнічними традиціями українського народу [7, с. 9]. Фразеографічними параметрами цього середовища є етимологічна й етнокультурна характеристики фразем; ілюстрація підоснови виникнення вислову на ґрунті екстралінгвальної інформації; подання цікавих фактів функ-

ціонування; тлумачення незрозумілих і символічних компонентів; наведення прикладів із публіцистики, форумів; розміщення коротких відомостей про населені пункти (карта), фотографій, графічно-ілюстраційних зображень тощо [Там само].

У нашому словникові-довідникові репрезентовано фразеологізми, ужиті в уривках художніх творів, які діти вивчають у 5 і 6 класах, а також для цілісного уявлення подано всю систему фразеологізмів, наявну у творах Всеволода Нестайка „Тореодори з Васюківки” та Степана Васильченка „У бур’янах”. Словникові статті містять інформацію, спрямовану на розвиток особистості, актуалізацію пошуково-дослідницького потенціалу школярів, вони покликані виховувати зацікавленість, допитливість, заглибленість, цілеспрямованість.

Фразеологія *Словника* – це пласт сталих сполучень слів, значна частина яких має глибокий зміст і давнє походження. Так, у легенді „Неопалима купина” потребує лінгвістичного коментаря передусім назва твору. Цьому допоможуть матеріали, у яких пояснено значення слова *купина* та з’ясовано суть фразеологізму *неопалима купина*. Зацікавленість, допитливість, заглибленість і цілеспрямованість буде виховувати інформація про сферу використання цієї фраземи. Загалом словникова стаття фразеологізму *неопалима купина* містить комплексну інформацію про значення, символіку та особливості вживання фразеологізму.

Неопалима купина – безсмертя, незнищенність. Купина або купина – горбик на луці чи болоті, порослий травою або мохом; купина – рід рослин з родини холодкових; Купина – село в Україні, Ічнянському районі Чернігівської області; купина (рідко) – те саме, що купа; купина (застаріле) – куш.

У сучасній українській мові цей вислів символізує безсмертя. Його нерідко вживають українські письменники: *І стоїть Україна перед нашим духовним зором у вогні, як неопалима купина* (О. Довженко, „Україна у вогні”). *...Процу, а ти, замість проклять, віднині / благословитимеш мій судний день, / день кар і день весільного вина, / і, мов неопалима купина, / горітимуть слова твоїх пісень...* (В. Барка, „Богозневага”).

„Неопалима купина” – назва ікони. Біблія (Вихід, 3, 2 – 4) розповідає про першу зустріч Мойсея з Богом, який промовляв до нього з палаючого тернового куща, що горів і не згорав, – „неопалима купина”.

Назву „Неопалима Купина” мають дві ікони. Крім традиційної, існує ще так звана „Неопалима Купина Старозавітна” – сюжет, який вважають рідкісним у православній традиції. На ній зображено ветхозавітного пророка Мойсея із віцями, які стоять обабіч палаючого куща або розлогого дерева. Поруч із Мойсеєм зображений ангел. У полум’ї куща – фігура Богородиці „Знамення”, на грудях якої – медальйон із зображенням Христа. Хоча, згідно з біблійним переказом, у полум’ї Мойсею явився Бог-Отець, однак зображення Діви Марії з медальйоном у цьому випадку тлумачать як прообраз новозавітного Боговтілення в іпостасі сина Діви Марії – Ісуса Христа, який народився від Святого Духа.

Ікона ця має західне походження. Її протографом є робота французького художника XV ст. Ніколя Фромана (до 1460 – 1484), написана в 1475 році для собору Святого Спасителя в місті Екс-ан-Прованс.

Цікаво, що „Неопалимою Купиною” називалася також одна із синайських ікон, яку відносять до XII –

XV ст.; композиційно вона являє собою Богородицю, яка, стоячи на повний зріст, тримає перед собою Немовля з розпростертими руками – по типу „Благодатне Небо” („Что ты наречем”). Імовірно, у цьому випадку так само мався на увазі принцип Боговтілення.

Походження ж традиційного зображення Богородиці „Неопалимої Купини”, яке є одним із найпопулярніших у православному сакральному мистецтві, не з’ясоване. Появу сюжету ікони нерідко пов’язують із монастирем святої Катерини біля гори Сінай, при якому була каплиця на честь Неопалимої Купини. Однак який вигляд мали перші ікони Богородиці „Неопалимої Купини”, сказати важко.

Православні перекази повідомляють, що цей образ був відомий уже з 1390 року в Москві, куди його доставили інокі-паломники з Палестини (ікона зберігалася в Московському Благовіщенському соборі Кремля, але в 1930 році зникла безслідно). Дослідники ж обережно припускають, що в своєму класичному вигляді „Неопалима Купина” сформувалася близько середини XVI ст. У мистецтві західного християнства сюжет Неопалимої Купини хоча й знаходив своє відображення, але, на відміну від православних країн, не набув „іконного” статусу.

Неопалимою купиною у народі також називають ясенець білий.

Словникова стаття з вокабулою **Цур тобі, пек тобі** (казка „Ох”) містить пояснення значення фраземи, з’ясування її етимології, роз’яснення символіки найменувань язичницьких богів.

Цур тобі, пек тобі ‘уживають для висловлення незадоволення ким-, чим-небудь, несхвалення чогось з побажанням позбутися когось, чогось, не мати з ним справи’ [ФС II, с. 942].

Популярний фразеологізм „Цур тобі, пек тобі!”, лаконічний і експресивний, має затемнені складники. Учені-славісти, збирачі фразеологічного матеріалу виявляли певний інтерес до цього неординарного виразу. Час від часу, починаючи з середини XIX ст., з’являлися коментарі, більш-менш вдалі здогади, але остаточного пояснення формування, трансформації цього фразеологічного творення так і не було.

Спершу однозначно визнавалася приналежність Цура, Чура до пантеону язичницьких богів, він був оберегом домашнього вогнища, миру в сім’ї і щастя, а також мав оберігати межі полів, сіножатей і подібне. Пек означав те саме.

Формули з іменем Цура, що пережили часи язичництва, набули зовсім іншого значення, зберігаючи лише віру в силу здійсності сказаного. У сучасній українській мові фразеологізм „Цур тобі (йому, їй...)”, „Пек тобі, йому...” означає: а) побажання позбутись когось, чого-небудь, не мати справи з кимось, чимось; б) уживається, щоб висловити незадоволення ким-, чим-небудь.

У сучасній мові – це вже не іменник, а тільки вигук, який належить до розмовно-побутового мовлення.

Слово Пек пов’язане з культом вогню, тому не виключено, що це уламок старого язичницького культу вогню, який мав споріднене наповнення і пов’язаний з іменником пекь – жар, відміченим у „Житії” XI ст.

Великий інтерес викликає діалектизм пекь – муки, страждання (Орловицина), у Калужській області пек означає погибель, кінець – „Пек тебе, ему”.

Це вже свідчення того, що колись добрі невидимі духи, без яких неможливо було співіснувати з приро-

дою, з домашніх пенатів перетворюються на предмет огиди, а фразеологічний вираз – на недобре побажання, пор. у М. Номиса: „Гі на тя, пек тобі, осина”. Цур і Пек з прийняттям християнства з оберегів перетворились в злу силу, а слово Пек згодом стало вигуком, втративши ознаки самостійної частини мови. Його вживають при вираженні досади, незадоволення або як закляття [4, с. 16].

Цуром називали давнє слов'янське божество, яке охороняло земельні межі. Часто на межах забивали дерев'яні стовпчики, на яких був зображений Цур. Ці місця слов'яни вважали священними. Тоді й з'явилось слово „цуратися” – обходити священне місце.

Вислів „цур йому” виражав побажання кари Цура за поганий вчинок: „Цур йому і віддачить”. У сучасній мові цей фразеологізм означає незадоволення чимось, несхвалення, бажання позбутися когось.

Пояснюючи значення та особливості функціонування фразеологізмів, ми вносимо до словникової статті інформацію про народні вірування та обрядодії, такою є й стаття **Зав'язати голову (світ)**.

Зав'язати голову (світ). Занапастити життя, зробити його безраднішим, нещасливим (часто про одруження з нелюбом). *Хотять мені світ зав'язати, хотять мене силою віддати за Стецька, за того дурного...* (Г. Квітка-Основ'яненко, Сватання на Гончарівці, II, 3). *Нащо я найнялася у того пана? А тепер зав'язала голівоньку, не розв'яжу довіку* (І. Нечуй-Левицький, Бурлячка, V).

Вислів **зав'язати голову (світ)** пов'язаний з весільним обрядом, під час якого нареченій зав'язували хустку на голову. Наразі цей обряд іменують *покривання, покривати молоду, накривати молоду, покриття, розбирати молоду, завивати в хустку*.

Переселенці с. Переможного (Лутугинський р-н, Луганська область), депортовані на Луганщину, так розповідають про обряд *розбирати молоду (завивати у хустку)*, що був складовою давнього весільного обряду.

Наші батьки привезли зі своєї землі, Лемківщини, весільний обряд розбирати молоду і завивати в хустку. А було то так. Ставили відро з водою, жеби жили гладко, зверху давали загововок (подушку), жеби жили багато, на загововок стелили кожушок, жеби їм родило кучеряве, на це сідав молодий, йому на коліна молода, їй на коліна давали хлопчика малого, жеби родила першим сина. Свашки знімали вінок, одівали на голову дівчатам, жеби заміж виходили, а з того відра обливали водою парубків, жеби женилися (Записано від Сороканич Ганни Теодорівни 1936 р. н.).

У більшості сіл Луганщини збереглися спогади про обряд *покривання молоді, що символізував перехід молоді до заміжнього стану. Він був продовженням посади молодих, а розпочинався розподілом короваю. Ритуали розподілу весільного хліба і спільного його з'їдання молодими символізували створення нової сім'ї. Далі символічні дії через розплітання коси та покриття голови молоді очіпком і наміткою підкреслювали набуття нареченою нового статусу – жінки* (Подано запис обряду, записаний у с. Нецеретове Білокуракинського р-ну Луганської області).

Доходить до того, що молоду покривати, вона ж там чи в стрічці, чи в цвітку, чи у вінку. Починають молоду покривати, стає одна отут свашка, од молодого збоку, а одна отам. Починають молоду розбирати. Тоді обв'язують отак, а вона скидає, скидає.

Отак обв'язують, тоді меткалем (білою прозорою тканиною) покривають удвох і співають: „Покриванка плаче, покриватися хоче, не так покриватися, як нам цілуватися” (Записано від Дубової Марфи Петрівни 1912 р. н.).

Записані розповіді про обряд *покривання* молоді мають багато спільного. Молодій розплітають косу, накривають її меткалем (тоненькою тканиною) чи хусткою (заміжні жінки мали ходити в хустках; це символізувало прихильність, любов, вірність [1, с. 626]), їй співають пісень, тобто прославляють. За звичаєм, наречена має три рази скинути хустку з голови й дозволити накрити себе тільки на третій раз. Отже, використано символіку числа три. В обряді, записаному в с. Нецеретове, на хустку пришивають квітку, щоб виділити й пошанувати молоду.

Проте в обряді, записаному в с. Переможне, показано, що символізували речі хатнього вжитку. Зокрема, у відро наливають воду, щоб молоді добре жили (вода – символ одруження, у давні часи шлюби бралися на воді). Символіку подушки, кожуха названо: подушка – символ багатства, кожух – ознака багатства [1, с. 296]. Учасники цього обряду виконують символічні дії: воду наливають у відро (імовірно, раніше використовували діжу – символ сонця, священний предмет побуту, який дбайливо доглядали й навіть освячували [1, с. 188]); на подушку сідає молодий, на його коліна саджають молоду, яка тримає на колінах малого хлопчика, що символізує продовжувача роду, майбутнього сина подружньої пари. Крім того, свашки одягали на голову незаміжнім дівчатам вінок, щоб ті скоріше виходили заміж, водою з відра обливали парубків, щоб ті скоріше одружувалися.

Науково-дослідницький потенціал фразеологізму розширює уведення до його фразеологічного поля синонімів чи антонімів, як-от: **Голий, босий і простоволосий** ‘дуже бідний, убогий’ [ФС I, с. 180]. *Нічого робити небожеві: віддав багатому дядькові всю свою худобу, а сам зостався голий, босий і голодний* (Казка).

Голий, як турецький святий (дуже бідний) // во-рочає мільйонами (дуже багатий): голий, як пень, голий, як бубон, бідний, як мак начетверо, бідний, як церковна миша, ні за плечима ні перед очима, і в скрині пусто і в кишені не густо, з голими руками, вітер у кишенях свистить, за душею ні шеляга нема [СФА-УМ, с. 79].

Експресивність фразеологічної одиниці нерідко зростає, коли автор використовує її не в готовому вигляді, а в модифікованому, пристосовуючи до особливостей тексту. Так, Григорій Тютюнник в оповіданні „Дивак”, підкреслюючи, що у малого хлопця не було зубів, замість фразеологізму **вишкіряти зуби** (‘сміятися’ [ФС I, с. 112]) уживає **вишкіряти десна**: – *А що, поставили п'ятірку? – питає Прокіп, вишкіряючи десна* (Гр. Тютюнник, „Дивак”). З метою експресивізації вислову цей же автор використовує синонімічну заміну слів *бити – репати*. Тоді вислів *поб'ють і плакать не дадуть* набуває таких формальних ознак *відрепають і плакать не дадуть*: – *Ось послухай, дурнику, що я тобі скажу. Слухай і на вус мотай. Тут, на землі, не бити не можна. Тут не ти, так тебе одрепають ще й плакать не дадуть* (Гр. Тютюнник, „Дивак”).

Степан Васильченко нерідко використовує у своїх творах варіанти загальноновживаних фразеологізмів, поширених в усному мовленні. Це збагачує фразеоло-

гію твору, робить її неповторною. Зокрема у творі „У бур'янах” фразема **розтравлювати серце** репрезентована як **отруювати серце**: *Перше горе, що отруїло хлопцеве серце, – злидні та праця матір поклали в домовину* (С. Васильченко, „У бур'янах”); **розтравлювати серце** ‘викликати у кого-небудь тяжкі, болісні переживання’ [ФС II, с. 759], а вислів **як чорт (язиком) зливав – чорт тебе й бачив**: *А то навчи тебе зразу, то тоді чорт тебе й бачив* (С. Васильченко, „У бур'янах”); **як чорт зливав** ‘хто-небудь зник або що-небудь зникло безслідно’ [ФС II, с. 954].

Більшій точності опису тварини Євген Гуцало в оповіданні „Лось” досягає при заміні у загальноживаних фразеологізмах стрижневих дієслів. Тому замість стійкого сполучення слів **нагострити вуха** автор уживає **нащупувати вуха**: *Він прокинувся й нащупував вуха: у возкому струмені вітру долина сухий, різкуватий звук* (Є. Гуцало, „Лось”); **нагострити вуха** ‘зосереджуючись і прислухаючись, піднімати догори вуха’ [ФС I, с. 522], а замість фразеологізму **дрижаки пробірають** використовує **дрижаки пробігають**: *Він стежив за їхньою роботою, і по його тілу подеколи пробігали дрижаки, ніби йому було дуже морозко або ж знову хотів спробувати вискочити, але сили покинули його* (Є. Гуцало, „Лось”); **дрижаки пробірають** ‘хто-небудь тремтить, трясеться від холоду, страху, хворобливого стану’ [ФС I, с. 268].

Галина Малик іноді вдається до утворення нових сталих висловів за моделлю загальноживаних. Так, фразеологізми-вигуки **так таки так, оце так так** стали для письменниці ґрунтом для новотвору **от такий компот**: *– Розумієш, річ у тім, – винувато признався Недоладько, – що ми вирішили не покидати Недоладію. От такий компот! Розсуди сама – ти повернешся додому і домалюєш Недорадника* (Г. Малик, „Незвичайні пригоди Алі в країні недоладії”); *Але, звичайно, чим менше буде недороблених справ у вас, тим легше нам буде тут. От такий компот!* (Там само).

Отже, „Словник-довідник фразеології художніх творів”, укладений на основі художніх текстів, виучуваних у 5 і 6 класах загальноосвітньої школи, розглядаємо як систему фразеологічних одиниць, що має значний лінгводидактичний потенціал, який визначають конструктивні центри культурно-національної семантики, співвідносні із соматичним, просторовим, часовим, предметним, біоморфним, духовним, антропним, космогонічним, акціональним та іншими кодами. Тому словник можна розглядати як „розвивальне інформаційне середовище”, що складається з таких компонентів: „науково-лінгвістичного середовища”, яке містить складний інтегрований комплекс лінгвістичної інформації про фразеологічну одиницю, та „енциклопедійно-пізнавального середовища”, яке відображає її зв'язки з позамовною дійсністю, культурою, історією, мовними й етнічними традиціями українського народу.

ЛІТЕРАТУРА

- [1] Жайворонко В.В. Знаки української етнокультури : словник-довідник / В.В. Жайворонко. – К. : Довіра, 2006. – 703 с.
- [2] Золотых Л.Г. Когнитивно-дискурсивные основы фразеологической семантики: монография / Л.Г. Золотых. – Астрахань: Изд. дом „Астраханский университет”, 2007. – 265 с.
- [3] Коваленко Л.Т. Українська література : підруч. для 5 класу загальноосвіт. навч. закладів / Л.Т. Коваленко. – К. : Видавничий дім „Освіта”, 2013. – 288 с.
- [4] Майборода О.А. Українська фразеологія як джерело народознавства : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 „Українська мова” / О.А. Майборода. – Харків, 2002.
- [5] Мовчан Р.В. Українська література : підруч. для 6 кл. загальноосвіт. навч. закл. / Р.В. Мовчан. – К. : Генеза, 2006. – 240 с.
- [6] Селіванова О. Нариси з української фразеології (психологічний та етнокультурний аспекти) : монографія / О. Селіванова. – К. – Черкаси : Брама, 2004. – 276 с.
- [7] Серебряк М.В. Українська діалектна фразеологія : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 „Українська мова” / М.В. Серебряк. – Луганськ, 2014. – 20 с.

Список використаних джерел

- [СФАУМ] – Калашник В.С. Словник фразеологічних антонімів української мови / Калашник В.С., Колоїз Ж.В. – 4-е вид. – К. : Довіра, 2008. – 349 с.
- [ФС I, II] – Фразеологічний словник української мови / уклад. : В.М. Білоноженко та ін. – К. : Наук. думка, 1993. – 984с.

REFERENCES

- [1] Zhaivoronok, V.V. Signs of the Ukrainian ethnic culture: Dictionary Directory / V.V. Zhaivoronok. – K.: Dovira, 2006. – 703 p.
- [2] Zolotykh, L.G. Cognitive and discursive basics of phraseological semantics: monography / L.G. Zolotykh. – Astrakhan: Publ. House „Astrakhanskii universitet”, 2007. – 265 p.
- [3] Kovalenko, L.T. Ukrainian Literature: textbook for grade 5 of secondary schools / L.T. Kovalenko. – K.: Publ. House „Osvita”, 2013. – 288 p.
- [4] Maiboroda, O.A. Ukrainian phraseology as a source of Ethnology: thesis dis. cand. fil. sc., spec. 10.02.01 "Ukrainian language" / O.A. Maiboroda. – Kharkiv, 2002.
- [5] Movchan, R.V. Ukrainian Literature: textbook for grade 6 of secondary schools / R.V. Movchan. – K. : Geneza, 2006. – 240 p.
- [6] Selivanova, O. Essays on the Ukrainian phraseology (psychocognitive and ethnocultural aspects): monograph / O. Selivanova. – K. – Cherkasy : Brama, 2004. – 276 p.
- [7] Serebryak, M.V. Ukrainian dialectal phraseography: thesis dis. cand. fil. sc., spec. 10.02.01 "Ukrainian language" / M.V. Serebryak. – Lugansk, 2014. – 20 p.

Linguodidactic potential of phraseology of a literary text (Based on works that are taught at secondary school)

I.Ya. Hlukhovtseva

Abstract. The article highlights the potential linguodidactic phrasiological units (PhU), used in fiction, particularly in folklore and copyright texts that children learn in 5th and 6th forms of the secondary school. The author underlines that represented in works of art phrasemes described as a „developmental information environment” which consists of the following components: „Scientific and linguistic environment”, which contains a composed integrated complex of linguistic information about phraseological unit, and „encyclopaedio-educational environment” which reflects its relations with extra-linguistic reality, culture, history, language and ethnic traditions of Ukrainian people. „Developmental information environment” create units that are carriers of universal and idioethnic information.

Keywords: *phraseological unit, idiom, phraseme, phraseology, „developmental information environment”, „scientific and linguistic environment”, „encyclopaedio-educational environment”*